

K e e l e n õ u a n n e

- - - - -

Rootsi laud ja *buffet*

Sirje Mäearu

eesti keele instituudi vanemkeelekorraldaja

Peokorralduses ja toitlustuses on viimastel aastakümnetel väga populaarseks saanud selline „serveerimisviis, mille puhul toidud ja joogid ning söömis- ja joomisvahendid on pandud lauale, kust iga sööja võtab endale soovitu ise ning sööb seistes või valib istekoha vabalt (ei istuta toitute ja nõudega laua ümber)”¹. „Eesti keele seletavas sõnaraamatus” (2009) on *Rootsi laua* kohta kaks osaliselt kattuvat seletust. Artiklis „Rootsi” öeldakse, et *Rootsi laud* on „serveerimisviis, mille puhul toidud ja joogid ning lauanõud pannakse lauale, kust iga sööja valib endale soovitu ise”. Sama seletuse leiab ka artiklist „*buffet*”, kus *Rootsi laud* on lisatud *buffet*’ sünonüümina. Artiklis „laud” on *Rootsi lauda* kirjeldatud kui „eine serveerimise viisi, mille puhul igaüks võtab valmis pandud toitudest soovitava ning sööb seistes v valib istumiskoha vabalt”.

Nagu seletav sõnaraamat, nii seob ka õigekeelsussõnaraamat *buffet* tähenduslikult *Rootsi lauaga*. Serveerimisviisil ja asjakohaselt kaetud laual keeletarvituses sageli vahet ei tehta. Viimase rõhutamisel lisatakse *buffet*’le mõnikord täpsustus *laud: buffet-laud (Rootsi laua puhul see vajadus puudub)*. Samamoodi on toimitud näiteks soome keeles: *bufettipöytä* ‘isevõtmislaud (laud, kust igaüks soovikohased toidud võtab)’². Kuna sellise serveerimisviisi puhul teenindavad sööjad end

¹ Eesti entsüklopeedia. 8. kd. Tallinn: Eesti Entsüklopeediakirjastus, 1995, 213–214, artikkel „rootsi laud”.

² Soome-eesti suursõnaraamat. Suomi-viro-suursanakirja. 1. –2. Eesti Keele Instituut. Kotimaisten kielten tutkimuskeskus. Tallinn–Helsinki: Eesti Keele Sihtasutus, Kotimaisten kielten tutkimuskeskus, 2003.

ise, saab laudu selle järgi nimetada *iseteeninduslaudadeks* ehk lühemalt *selvelaudadeks*³. Sirje Rekkorilt on aastal 2000 ilmunud raamat „Selvelauad”, kus ta ütleb järgmist: „Üldiselt võiks selvelaudadeks nimetada selliseid laudu, mille juures külalised ei istu ning teenindavad end ise. Suupisted ja joogid võivad olla laudadel, neid võivad teenindajad pakkuda ka kandikutelt või baarist. Söömine võib toimuda nii istudes kui ka seistes.”⁴ Samas esitab Rekkor ka selvelaudade liigituse: furšett-laud, Rootsi laud⁵, puuviljalaud, juustulaud, kokteililaud, eeljoogilaud, tervitusjoogilaud (põimides selles paraku kokku nii serveerimisviisi kui ka serveeritavat kajastavad nimetused).

Furšettlaua puhul asetatakse nõud ja söögiriistad ning serveeritakse söök-juok ühele või mitmele lauale, mille ääres ei istuta. Nagu nimetuski ütleb (sõna *furšett*⁶ tuleneb prantsuskeelsest sõnast *fourchette* ‘kahvel’), pakutakse furšettlaual roogi, mida saab süüa kahvliga või näppude vahelt. Istumiskohad üldjuhul puuduvad ning süüakse ja juuakse seistes.

Ka *Rootsi laua* puhul serveeritakse toidud ning asetatakse nõud ja söögiriistad ühele või mitmele lauale, mille ääres ei sööda. Söömiseks kaetakse eraldi laudad, mis võivad asuda ühes või mitmes ruumis. Rootsi lauana võib katta hommiku-, lõuna- ja õhtusöögilaua, samuti kohvi- ja teelaua ning vastuvõtulaua.⁷

Sirje Rekkori järgi pole piir furšettlaua ja Rootsi laua vahel väga selge. Nimelt sellist furšettlauda, millel serveeritakse rohkesti kuumi ja külmi suupisteid ning söömiseks tarvitatakse kahvleid ja lusikaid, nimetatakse sageli pidulikuks Rootsi lauaks. Vahe kahe lauatuübi vahel väljendub sageli vaid toidu hulgas (furšettlaua puhul on toitu vähem, Rootsi laua puhul rohkem).⁸

Nagu nimetus ütleb, on Rootsi laua ajalooline kodumaa Rootsi. Kuningakojas oli juba paarsada aastat tagasi kombeks katta suuremale

³ Vt nt Kodu ja perekond. Koostanud S. Masso. Tallinn: Valgus, 1977, 195; Ereht, T; R. Kull, H. Meriste 1985. Uudis- ja unarsõnu. Tallinn: Valgus, 98.

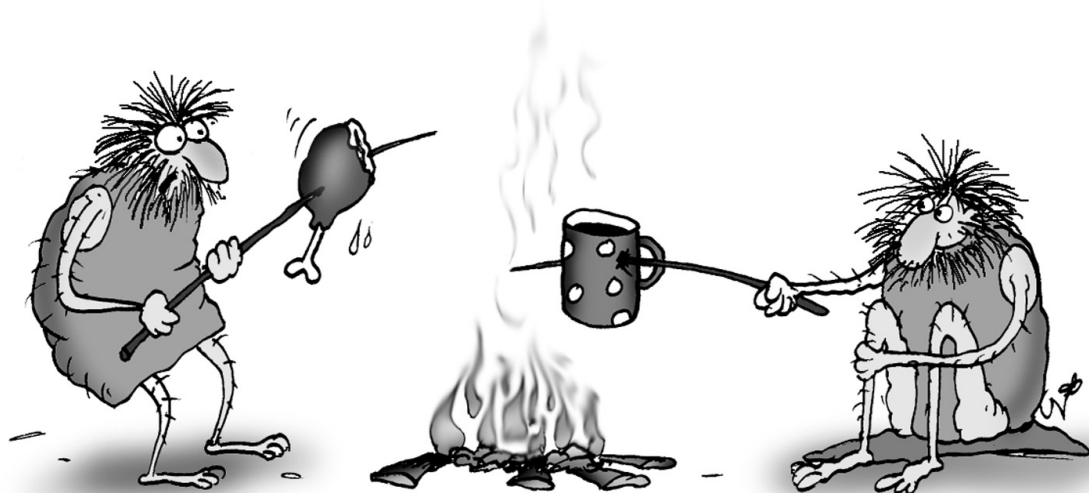
⁴ Rekkor, Sirje 2000. Selvelauad. Avita, 5.

⁵ Sirje Rekkoril kohanimi väikese algustähega: „rootsi laud”.

⁶ Õigekeelsussõnaraamat (2006) annab tsitaatsõnana *fourchette* ‘kerge eine püstijalavastuvõtul’ ja *fourchette*-laud. Eesti keele seletav sõnaraamat (2009) ja võõrsõnade leksikon (2006) esitavad mugandi *furšett*. Kuna ka erialainimesed kasutavad mugandit, võiks kaaluda selle lisamist järgmisse ÕSi.

⁷ Rekkor, Sirje 2000. Selvelauad. Avita, 5.

⁸ Rekkor, Sirje 2000. Selvelauad. Avita, 67.

Urmas Nemvaltsi illustratsioon

hulgale külalistele laud eraldi ruumi, kust igaüks endale meelepärase hankis ja söögiruumi nautima suundus. Kuningakojust levis komme üle kogu Rootsi riigi ja sellega tollal väga tihedalt seotud Norrassa ja Soome.⁹ Nimetust *Rootsi laud* kasutatakse eesti keeles, ka nt vene keeles: *шведский стол*, kuid rootsi keeles nimetatakse seda *smörgåsbord* 'võileivalaud'. Soome erialakirjanduses on levinud nimetused *seisova pöytä* ja *noutopöytä*, samuti *voileipäpöytä*. Rootsilähtene nimetus on kasutusele võetud paljudes maades (sageli ilma diakriitiliste märkideta variandina *smorgasbord*). Rahvusvaheliselt tuntuks sai *smörgåsbord* 1939. aastal New Yorgi maailmanäitusel, kus seda pakuti Rootsi paviljonis Kolme Krooni (rts Tre Kronor) restoranis. Tänu käepärasusele on Rootsi laud levinud Skandinaaviast kõikjale, osutudes eriti populaarseks hotellides ja laevadel.

Lõuna-, hommiku- ja õhtusöögiks kaetud Rootsi lauda nimetatakse ka *buffet* (lähtub prantsuse keelest), mis on Rootsi laua Kesk-Euroopa vaste.¹⁰ Praegusajal on *buffet*-lauad laialt levinud laevadel, hotellides ja restoranides. Söögikohtade puhul kasutatakse *buffet*-sõna nii täpsustava täiendina (*buffet*-restoran) kui ka iseseisvalt: *käisime naabruses asuvas buffet's lõunat söömas* (vrd nt *einelaud*, mis märgib nii toitlustuskohta kui ka eineks kaetud lauda). Söögikohti, kus leti taga seisev teenindaja paneb sööjale ise toiduportsu kokku, *buffet*-sõnaga vääristama ei peaks. Samuti ei sobi *buffet*'d kasutada selvesöökla või -kohviku puhul, kus klient valmis pandud söögi- ja joogiportsjoneid letilt võtta saab.

⁹ Rekkor, Sirje 2000. Selvelauad. Avita, 67

¹⁰ Samas.

Uute väljendite moodustamisel on sõnaühendit *Rootsi laud* tülikas kasutada: keelend läheb veel pikemaks ning liitsõnamoodustus pole võimalik. Näiteks *Hiina toitude Rootsi laud* (*Hiina Rootsi laud* võib jääda ebaselgeks), *hommikusöögi Rootsi laud* ~ *hommikune Rootsi laud*, *Rootsi laua lõunasöök*, *Rootsi laua menüü*.

Buffet' kasutajal on vaja aga teada, et tsitaatsõna tuleb muust eesti tekstist eristamiseks kirjutada teises kirjas (nt kaldkirjas ehk kursiivis, kui muu tekst on püstkirjas), käänamisel tuleb kasutada ülakoma ja liitsõnas sidekriipsu: *külm, soe ja magus buffet, nautis Hiina (toitude) buffet'd, lõunasöögi-buffet* ~ *lõuna-buffet, buffet-vastuvõtt*. Paraku on paljudele keeletarvitajatele need nõuded võõrad ja õigekirjutuse kordaseadmine jääb parimal juhul keeleteoimetaja või mõne teadliku keeletarvitaja õlule, halvimal juhul aga tegemata.

Igapäevases keeletarvituses paistab domineerivat hoopis oskamatult moodustatud hääldusmugand *buffee*. Kui mugandist jutt, oleks mõeldav kasutada olemasolevat, samast prantsuse *buffet'*st lähtuvat *puhvetit*. Mari Musta järgi¹¹ on selle prantsuse sõna meile vahendanud vististi vene keel (*буфет*). Vene keelde arvatakse sõna tulnud saksa keele (*Büfett*) või itaalia keele vahendusel (*buffetto*).¹² *Puhveti* senistele tähendustele 'einela, joogi ja kerge söögi müükla' ja 'puhvetkapp' lisanduks selvelaua ja sellelt serveerimise tähendus. Tsitaatsõna ja sõnaühendiga võrreldes oleks *puhvetil* eeliseid liitsõna moodustajana: *supipuhvet, magustoidupuhvet, hommikusöögi puhvet* ~ *hommikupuhvet, puhvetkäru*. Mõnevõrra on seesuguseid *puhveti*-sõnu keeletarvituses ka näha. Rootsi laua sünonüümiks on pakutud ka liitsõna *puhvetlaud*.¹³

Uut *buffet'*st lähtuvat hääldusmugandit ilmselt keelest tõrjuda ei õnnestu, küll tuleb aga keeletarvitajale pakkuda korrastatud varianti. Milline see olla saaks? Võimalikud oleksid *bufee* (eestipärane hääldus) ja *büfee* (prantsuspärane hääldus). Mõlemat varianti ja ka olemasolevaid võimalusi on põhjalikult arutatud nii Emakeele Seltsi keeleteoimkonnas kui ka eesti keele instituudi keelekorraldusosakonnas. Märkimisväärne osa keeleteoimkonnast mugandit *bufee* ei poolda või kõhkleb selles, osa peab aga võimalikuks kuju *büfee*. Kuivõrd keelekasutaja vajab siiski abi eesti keelde sobiva hääldusmugandi saamiseks, kaaluvad eesti keele

¹¹ Must, Mari 2000. Vene laensõnad eesti murretes. Eesti Keele Sihtasutus, 309.

¹² <http://vasmer.narod.ru>.

¹³ Tooman, Heli; Enn Veldi 2006. Inglise-eesti ja eesti-inglise turismisõnastik. English-Estonian and Estonian-English Dictionary of Tourism. Studium.

instituudi keelekorraldajad, kas fikseerida neljanda variandina kuju *bufee*. Selle variandi kasutust toetab ka erialakeel¹⁴. Hääldusmugand tsitaatsõnaga võrreldes kirjas teistsugust vormistust ei vaja, liitsõnamoodustuses tuleb arvestada üldisi kokku- ja lahkukirjutusreegleid: *soe bufee, Hiina bufee, päevabufee, jõulubufee, bufeevastuvõtt*.

---

¹⁴ Suitsu, Maire 2002. Kodukoka tarkuseraamat A–Y. Varrak, 36.